

In actie rond kauwgomzwerfvuil!

IN HET KORT

Met deze lesactiviteit kan je leerlingen creatieve ideeën laten bedenken om kauwgomzwerfvuil in de klaslokalen, op de speelplaats en in de schoolomgeving te vermijden.

DOELGROEP

1ste en 2^e graad secundair onderwijs

DUUR

50 minuten

LESDOELEN

De leerlingen zijn zich bewust van de impact van kauwgomzwerfvuil.
De leerlingen kunnen ideeën bedenken om kauwgomzwerfvuil te verminderen aan de hand van zelfgekozen criteria.

MATERIAAL

- Artikel Onze Natuur 'Kauwgom op de stoep: een plakkerig probleem' (bijlage 1)
- Afbeeldingen van voorbeeldacties (bijlage 2)
- YouTube-filmpje Mooimakers '[Kauwgomboom](#)'
- YouTube-filmpje Supporters van schoon '[De plakprank](#)'

VOORAF

- Kies de elementen uit de les die passen bij jouw leerlingen en die aansluiten bij voorgaande en geplande lessen.

LESVERLOOP

1. PRIKKEL

10 min

De leerlingen lezen het artikel over kauwgomzwerfvuil (bijlage 1). Laat de leerlingen de tekst indien nodig twee keer lezen en schenk extra aandacht aan thematische (al dan niet nieuwe) woordenschat en cijfers (gewichten, procenten ...). Peil naar de leerlingen hun begrip van de tekst, hun eigen ervaringen en meningen m.b.t. kauwgomzwerfvuil en hun actiebereidheid.

Waarover gaat het artikel?
Wat is de bedoeling van het artikel, denk je?
Welke begrippen komen vaak voor in het artikel?
Welke gevolgen van kauwgomzwerfvuil worden genoemd?
Wat wist je nog niet?
Wat vind je zelf storend aan kauwgomzwerfvuil?
Zou je hier zelf graag iets aan doen?

Denkvraag

Mogelijk antwoord

TIP!

Je kan als prikkel ook vertrekken vanuit een concrete probleemstelling tijdens een vorige les.

Leg uit dat de leerlingen tijdens deze les manieren gaan bedenken om iets te doen aan het kauwgomzwerfvuil op hun school en/of in de schoolomgeving.

2. KERN

2.1 INSPIRATIE

10 min

Toon enkele bestaande initiatieven om kauwgomzwerfvuil aan te pakken, zoals de foto's in bijlage 2, het YouTube-filmpje van Mooimakers over de '[Kauwgomboom](#)' of het YouTube-filmpje van Supporters van schoon over de '[Plakprank](#)'.

Bespreek de acties kort en peil naar wat de leerlingen er sterk of minder sterk aan vinden.

Welke acties zien we hier?
Hoe werkt deze actie, denk je?

Foto 1 + filmpje 'Kauwgomboom': Een kauwgombord is een bord dat je strategisch plaatst in de omgeving van een school of aan een wachtlocatie, waar de kauwgomkauwers hun kauwgom kunnen plakken als ze uitgekauwd zijn. Dit kan verschillende vormen hebben, bijvoorbeeld de vorm van een kauwgomboom.

Foto 2: Een kauwgomvuilnisbak is een vuilnisbak specifiek gericht op het wegwerpen van kauwgom dat je strategisch plaatst waar veel passage is of op een wachtlocatie.

Filmpje 'Plankprank': Een plakmat laat leerlingen (onverwacht) ervaren hoe vervelend is om in kauwgom te stappen. Daarna volgt bewustmaking en nudging om uitgekauwde kauwgom voortaan bij het restafval te deponeren.

NUDGING

Nudging is een methodiek voor gedragsverandering en betekent letterlijk: 'een zetje geven'. Met een nudge geef je mensen onbewust een duwtje in de gewenste richting. Een gekend voorbeeld is Holle Bolle Gijs die roept: "Papier hier!" Onbewust word je zo naar de vuilnisbak geloodst.

Denk je dat deze actie werkt? Waarom (niet)?
Zou je deze actie zelf graag doen? Waarom (niet)?

Noteer beknopt wat de leerlingen 'geslaagd' of 'niet geslaagd' vinden aan de acties in twee kolommen op het bord of op een flap. Laat de kolommen hangen voor later, zodat de leerlingen hier inspiratie uit kunnen halen om criteria te bedenken tijdens stap 3 van de werkvorm In de roos.

TIP!

Je kan ook inspiratie halen uit voorgaande lesactiviteiten.

2.2 IN DE ROOS

25 min

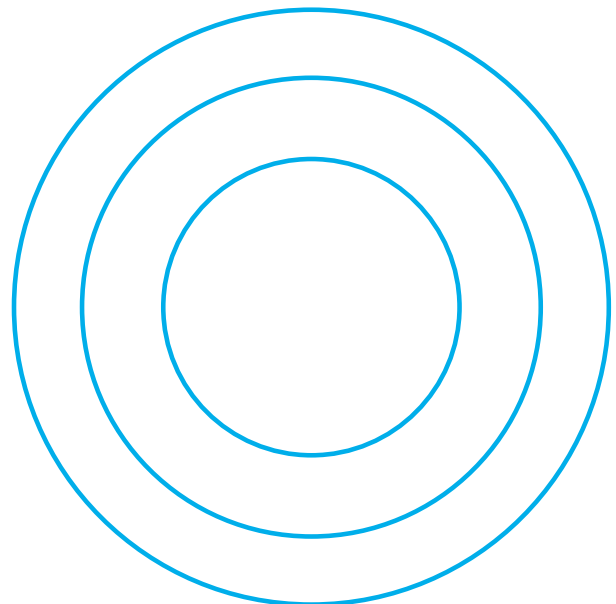
Gebruik de werkvorm *In de roos*¹ (© Djapo) om de leerlingen te leren een doordachte keuze te maken aan de hand van vooropgestelde criteria.

STAP 1

Denkvraag formuleren

Teken drie grote concentrische cirkels op het bord of op een flap.

Noteer de denkvraag bovenaan het bord en lees ze luidop voor.

Hoe zorgen we ervoor dat de leerlingen op en rond onze school hun kauwgom bij het restafval doen?

¹ In de roos is een visueel denkinstrument van Djapo, waarmee je meteen ook oefent op creatief denken. Met visuele denkinstrumenten maak je je denken zichtbaar, waardoor je je denken stimuleert en je het anderen mogelijk maakt om met je mee te denken. Creatief denken is andere ideeën genereren dan degene die je gewoonlijk zou bedenken. Het is afwijken van de bewandelde paden in je hersenen, waardoor je een nieuw verband ontdekt tussen twee elementen of contexten dat je daarvoor nog niet had gezien. Meer weten over visuele denkinstrumenten en creatief denken? www.djapo.be

Denkvraag vernauwen d.m.v. zes pijlers

Zorg eventueel voor focus of extra uitdaging tijdens het brainstormproces door de denkvrage te vernauwen. Dat kan door het brainstormproces te vernauwen tot één van de zes pijlers van het zwerfvuilbeleid van Mooimakers, bijvoorbeeld:

Hoe zorgen we er (met een actie) die aansluit bij de pijler 'sensibilisering' voor dat de leerlingen op en rond onze school hun kauwgum bij het restafval doen?

De keuze voor een specifieke pijler kan ervoor zorgen dat de leerlingen juist meer originele of haalbare ideeën bedenken. Bovendien kan je onder de ene pijler misschien eenvoudiger acties bedenken dan onder een andere, waardoor je het brainstormproces kan vergemakkelijken of juist uitdagender kan maken.

INFRASTRUCTUUR

In de school staan vuilnisbakken, net zoals in de openbare ruimte (in straten, in parken en op pleinen). Hoe, waar en welke vuilnisbakken je plaatst, maakt deel uit van de infrastructuur. Het proper maken van de openbare ruimte hoort hier ook bij. Zo zijn er veegwagens of veegteams die straten of pleinen proper maken.

OMGEVING

Op een propere speelplaats ben je minder geneigd om zelf iets op de grond te gooien. In donkere hoekjes, achter muurtjes en op verwaarloosde plaatsen zie je vaker afval liggen. Hoe de omgeving eruitziet, speelt mee in hoeveel zwerfvuil of sluikestort er terecht komt.

HANDHAVING

Ben je ooit al aangesproken door een gemeenschapswacht of een politieagent met de vraag om je afval in de vuilnisbak te gooien? Dat zijn handhavers. Ze houden de orde en sommige van hen kunnen boetes uitschrijven. Ook boetes voor zwerfvuil en sluikestort. Als alle andere pijlers niet werken, dan wordt actie ondernomen binnen de pijler handhaving.

PREVENTIE

Herbruikbaar materiaal gebruiken, zoals op school een drinkbus en een lunchbox meenemen, past volledig in het plaatje van preventie. Daardoor verbruiken we minder eenmalige verpakkingen en vermijden we bergen afval. Ook vermindert dat de CO₂-uitstoot en energie voor transport en verwerking ervan, zoals verbranding- of recyclageprocessen.

SENSIBILISERING/COMMUNICATIE

Zet je met je school al sterk in op de aanpak van zwerfvuil, maar wil je ook de buurt, ouders of anderen meekrijgen? Dan kan je inzetten op sensibilisering door bijvoorbeeld affiches met een duidelijke boodschap te verspreiden, een campagne te lanceren via sociale media ...

PARTICIPATIE

Hou je met je school de schoolomgeving proper? Of ga je in je eigen buurt opruimen? Dat betekent een deelname aan de strijd tegen zwerfvuil en sluikestort. Scholen, verenigingen, bedrijven en burgers kunnen allemaal meehelpen om samen te streven naar een propere omgeving.

STAP 2

Ideeën bedenken

De leerlingen bedenken ideeën voor acties als antwoord op de denkvraag.

Op welke manieren zouden we ervoor kunnen zorgen dat de leerlingen op onze school hun kauwgom bij het restafval doen?

Welke acties zouden we kunnen bedenken zodat de leerlingen op onze school hun kauwgom bij het restafval doen?

Schrijf de ideeën van de leerlingen uiterst links op het bord onder elkaar.

Ideeën kunnen laagdrempelig zijn en geïnspireerd zijn door een bestaand initiatief, bijvoorbeeld:

We maken een 'kauwgomkunstwerk' op de speelplaats dat kan groeien als leerlingen er hun kauwgom op kleven.

We werken affiches uit met een activerende boodschap om kauwgom in de vuilnisbak te gooien en hangen die uit in het schoolgebouw.

We voorzien kauwgomvuilnisbakjes aan de schoolpoort.

Op een scorebord houden we het aantal dagen bij dat de speelplaats kauwgomvrij is.

We markeren elke kauwgom op de speelplaats als misdaad door die te omcirkelen zoals op een plaats delict.

Maar ideeën kunnen ook eerder hoogdrempelig of origineel zijn, bijvoorbeeld:

We vragen verkopers van kauwgom in de buurt van onze school om bij elke verkoop van kauwgom een doosje mee te geven waarin leerlingen hun kauwgom kunnen doen.

We schrijven een informatief artikel over de gevolgen van kauwgomzwerfvuil en laten het artikel opnemen in het schooltijdschrift.

STAP 3

Criteria bedenken

De leerlingen bedenken eigenschappen of 'criteria' waaraan goede acties moeten voldoen.

Wat maakt een actie goed?

Wat vinden jullie goede voorwaarden voor acties?

Welke kenmerken moeten goede ideeën hebben?

Wat is belangrijk om te bepalen of een idee goed of slecht is?

Criteria bedenken kan erg uitdagend zijn. Laat de leerlingen dus inspiratie halen uit wat jullie aan het begin van de les noteerden in de kolommen 'geslaagd' en 'niet geslaagd' en herformuleer naar duidelijke criteria. Schuif eventueel ook zelf twee of drie criteria naar voor om het denkproces van de leerlingen op gang te brengen.

Wat vind je interessant aan dit idee?

Dat iedereen kan meedoen.

Kunnen we dan als criterium noteren dat alle leerlingen (in onze graad) betrokken moeten zijn?

Wat vind je minder goed aan dit idee?

Dat het veel geld kost

Kunnen we dan als criterium noteren dat het goedkoop moet zijn?

Enkele voorbeelden van duidelijke criteria:

De actie betreft alle leerlingen (in onze graad).
 De actie is vernieuwend.
 De actie heeft een blijvende impact.
 De actie kan gedeeld worden op sociale media.
 De actie wordt voorbereid en uitgevoerd zonder hulp van de leerkracht(en).
 De actie is goedkoop.
 De actie speelt zich af binnen de schoolmuren.
 De actie is technisch niet te uitdagend.
 De actie wordt voorbereid en uitgevoerd tijdens de schooluren.

Schrijf de criteria rechts van de kolom met ideeën onder elkaar.

De leerlingen selecteren democratisch de drie criteria die voor hen het belangrijkste zijn. Stimuleer de leerlingen daarbij om te luisteren naar elkaars meningen. De leerlingen omcirkelen elk gekozen criterium met een andere kleur.

TIP!

Sommige criteria kan je als leerkracht vooraf vastleggen om de ideeën haalbaar te houden, bijvoorbeeld beperkingen in tijd, omgeving, budget ...

STAP 4

Ideeën toetsen aan criteria

Leg de volgende stap uit aan de leerlingen.

Jullie hebben een lijst met eigen ideeën en jullie hebben bepaald aan welke criteria jullie ideeën moeten voldoen. Jullie gaan nu elk idee aan de gekozen criteria toetsen. Voldoet een idee aan een criterium, dan krijgt het idee een streepje. Ideeën zonder streepje schrijven jullie buiten de cirkels. Ideeën met één streepje komen in de buitenste cirkel, ideeën met twee streepjes in de tweede cirkel en ideeën met drie streepjes in het midden, of met andere woorden in de roos.

Toets nu samen elk idee aan elk criterium. Als een idee aan een criterium voldoet, turf je het idee met een streepje in de kleur van het criterium. Zo kan je achteraf snel zien aan welke criteria het idee voldoet. Schrijf telkens na het turven het idee in de juiste cirkel.

VOORBEELD

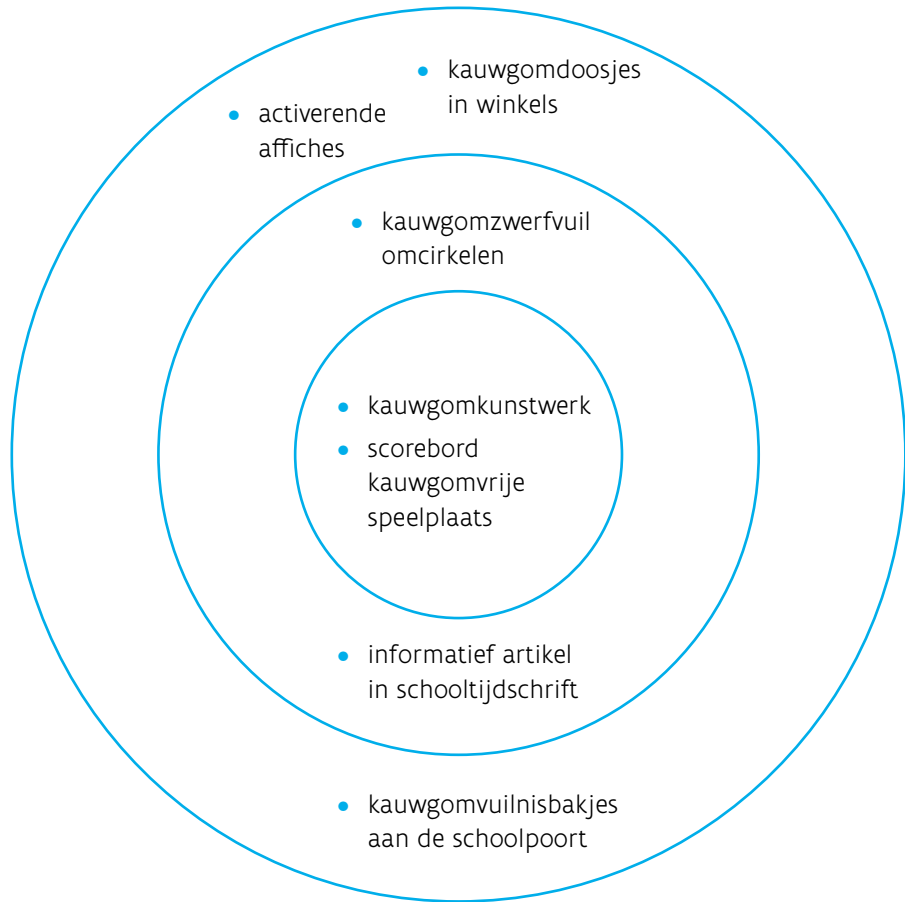
HOE ZORGEN WE ERVOOR DAT DE LEERLINGEN OP EN ROND ONZE SCHOOL HUN KAUWGOM BIJ HET RESTAFVAL DOEN?

Ideeën:

- kauwgomkunstwerk |||
- activerende affiches |
- kauwgomvuilnisbakjes aan de schoolpoort |
- scorebord kauwgomvrije speelplaats |||
- kauwgomzwerfvuil omcirkelen ||
- kauwgomdoosjes in winkels |
- informatief artikel in schooltijdschrift ||

Criteria:

- betrekt alle leerlingen
- vernieuwend
- heeft een blijvende impact
- kan gedeeld worden op sociale media
- zonder hulp van leerkracht
- goedkoop
- niet te technisch
- binnen de schoolmuren
- tijdens de schooluren

STAP 5

Resultaat beoordelen

Bekijk samen met de leerlingen het resultaat en benoem hardop welke ideeën er in het midden terecht zijn gekomen. Als er geen ideeën in het midden staan, vestig je daar de aandacht op. Vraag of de leerlingen tevreden zijn met het resultaat en zo niet, hoe dat komt.

Zijn jullie tevreden met het resultaat?

Zijn jullie misschien verrast door bepaalde resultaten?

Staan er ideeën buiten de roos waarvan jullie vinden dat die in het midden moeten komen?

Hebben jullie achteraf bekeken de juiste criteria geselecteerd?

Kunnen jullie ideeën aanpassen zodat ze meer naar het midden verschuiven?

TIP!

Laat elke leerling één of meer streepjes zetten bij het idee of de ideeën waar zij het meest tevreden over zijn. Als er ideeën met veel streepjes niet in het midden van de roos staan, kan je de ideeën samen proberen aan te passen zodat ze wel naar het midden van de roos kunnen verschuiven.

STAP 6

Actie!

Kies samen met de leerlingen één idee om uit te werken en uit te voeren als actie.

TIP!

Laat Mooimakers weten welke actie de leerlingen hebben ondernomen en deel enkele foto's met info@mooimakers.be of deel de actie via sociale media en tag Mooimakers met #mooimakers

3. SLOT

3.1 REFLECTIE

5 min

Sluit de activiteit af door klassikaal te reflecteren over het denkproces en eventuele gedragsverandering bij de leerlingen. Overloop kort de stappen die de leerlingen doorlopen hebben en peil naar hun bevindingen.

Jullie hebben samen ideeën bedacht om het gedrag van de andere leerlingen op school te beïnvloeden. Ging dat vlot of niet?

Waren er drempels of moeilijkheden bij het bedenken van ideeën?

Als jullie vlot op ideeën kwamen, wat heeft daar dan toe bijgedragen?

Na de ideeën ging je aan de slag met criteria. Hoe gemakkelijk konden jullie die bedenken?

Daarna hebben jullie de ideeën aan de criteria afgetoetst. Hebben jullie toen bepaalde dingen opgemerkt? Wat maakte sommige ideeën minder geschikt?

Zal je na deze les zelf (vaak) nog kauwgom achterlaten, denk je? Waarom wel of niet? Zo nee, wat heb je nog nodig om dat minder vaak te doen?

Zal je soms andere mensen die kauwgom achterlaten aanspreken op hun gedrag? Wat heb je nog nodig om dat te (kunnen) doen?

3.2 MOGELIJKE VERVOLGACTIVITEITEN

VERVUILERS AANSPREKEN

De leerlingen leren hoe je iemand die kauwgom achterlaat aanspreekt op zijn gedrag.

Kauwgom op de stoep: een plakkerig probleem

10 december 2022
door Onze Natuur en Mooimakers

Onze Natuur en Mooimakers dagen je uit: kijk één minuut naar de grond terwijl je over het voetpad loopt en tel hoeveel kauwgom je gemiddeld telt per stoeptegels. Verrast? Wij ook. Want het alomtegenwoordige klevende goedje is niet alleen vervelend wanneer het aan je schoenzool blijft plakken, het heeft ook een kwalijke invloed op het milieu. Hoe groot het probleem precies is, doen we hier uit de doeken. En je krijgt er gratis en voor niets dé ultieme tip bovenop om het kauwgomprobleem voor eens en voor altijd de wereld uit te helpen.

20 minuten vs. 20 jaar

Je hebt gemiddeld 20 minuten plezier van een tabletje kauwgom, maar de natuur heeft 20 jaar of meer nodig om het weer af te breken. Hoe lang precies, dat hangt af van het type kauwgom. Ook de plek waar de kauwgom gedumpt wordt, doet ertoe: in een goed werkende composthoop is de klus misschien al op 20 jaar geklaard. Maar de meeste composthoven blijven niet zo lang liggen, want de meeste mensen willen hun vruchtbare grondstof meestal sneller inzetten. Op minder gunstige plekken blijven kauwgomresten tot honderd jaar lang aanwezig.

1/3 kauwgom kauw je niet zomaar weg

Wat er overblijft na 20 minuten intensief kauwen, is gemiddeld niet meer dan een derde van het oorspronkelijke gewicht aan kauwgom. Die restfractie bestaat grotendeels uit synthetische polymeren – in de volksmond: plastics. Dat lees je goed, de meeste kauwgommen zijn gemaakt van kunststof. Tijdens het malen lossen alleen de toegevoegde smaak- en geurstoffen van de kauwgom op. Wat overblijft, zijn hardnekkige plastics die uiteindelijk wel afbreken in de natuur, maar nooit helemaal verdwijnen. Zo is kauwgom mede verantwoordelijk voor de toename aan schadelijke microplastics in de natuur. Ze worden onder andere teruggevonden in onze waterlopen én in de magen, veren en/of vacht van onschuldige wilde dieren.

15% van alle zwerfvuil is kauwgom

Van alle stuks zwerfvuil die aangetroffen worden in het straatbeeld, is maar liefst 15% kauwgom. Tot die conclusie komt OVAM, de Openbare Vlaamse Afvalstoffen Maatschappij, in een recent rapport. In ruwe aantallen is dat best een grote hoeveelheid. In gewicht lijkt het nog mee te vallen: 1,8% van het totale gewicht aan weggegooid zwerfvuil in Vlaanderen is toe te schrijven aan kauwgom. Hou er wel rekening mee dat een plakje kauwgom veel moeilijker te verwijderen is dan pakweg een leeg blikje.

1,75 euro om 1m2 kauwgom op te ruimen

Kauwgom kan je helaas niet zomaar opvegen of oprapen. Je hebt er dure en/of arbeidsintensieve technieken voor nodig zoals hogedruk- of stoomreiniging, bevriezing of manueel schrapen. Een exact bedrag plakken op het verwijderen van 'spum' – het recente woord voor uitgespuwde en platgetrapte kauwgom – is een moeilijke rekenoefening. De Local Government Association die in het Verenigd Koninkrijk instaat voor het opschonen van de straten, houdt het op 1,5 Britse pond (€ 1,75) om één vierkante meter kauwgomvrij te maken. Rekening houdend met het gemiddeld aantal kauwgomresten dat ze aantreffen op een Britse stoep, komt dat op minstens 15 eurocent per kauwgom.

0 kauwgommen in Singapore

Omwille van de grote impact op het milieu, de overlast die onhandig geplakte kauwgommen veroorzaken én de hoge kosten om kauwgomresten te verwijderen, is er sinds 2004 een nultolerantie van kracht in Singapore. Het is er sindsdien verboden om kauwgom te verhandelen, te eten of uit te spuwen. Alleen wie een doktersvoorschrift op zak heeft, mag nog legaal kauwen – uitspuwen blijft natuurlijk voor iedereen verboden. Een drastische maatregel, waarvan we alleen maar kunnen hopen dat die ook effectief voor nul kauwgommen op straat zorgt.

24 uur in je darmstelsel

Een hardnekkige mythe beweert dat kauwgom jarenlang in je maag blijft kleven, met allerlei ongemakken van dien. Dat is gelukkig niet waar: een gezond maag-darmstelsel kan best wel weg met het plakkerige snoepgoed. Niet dat je maag het verteerd krijgt, maar het is ook niet zo dat de kauwgom zich ophoopt tot een obstructieve bal in je buik. Door middel van de natuurlijke, peristaltische bewegingen van je darmen, bereikt een bolletje kauwgom zonder complicaties na gemiddeld 24 uur de achteruitgang.

Zo kan je het kauwgomprobleem mee helpen oplossen

Zoals beloofd, krijg je van ons nog de ultieme tip om het kauwgomprobleem voor eens en voor altijd de wereld uit te helpen. Die is even simpel als doeltreffend: behandel kauwgom simpelweg als afval, net zoals alle andere dingen die je weggooit. Ben je een fervente kauwgomkauwer, neem dan behalve je pakje kauwgom stevast wat papiertjes mee wanneer je de deur uitgaat. Zo kan je je afval bewaren wanneer er even geen vuilnisbak in de buurt is.

Thuis gooi je je kauwgom trouwens best bij het restafval en niet bij het gft. Kauw je op plasticvrije kauwgom? Dan geldt hetzelfde advies, want ook natuurlijke gom kan jarenlang nodig hebben om helemaal af te breken. Vind je écht geen vuilnisbak in de buurt en heb je geen papiertje bij om je uitgekauwde gombrij in te bewaren, dan kan je de natuur een dienst bewijzen door je kauwgom voor één keer wel in te slikken.

Bron: <https://www.onzenatuur.be/artikel/kauwgom-op-de-stoep-een-plakkerig-probleem>

BIJLAGE 2

Foto 1

Foto 2

COLOFON

Redactie:
Bram Speleman

Vormgeving:
mortierbrigade

© 2024 / Djapo

Djapo vzw
Ortolanenstraat 6
3010 Kessel-Lo
0460 95 71 01
info@djapo.be
www.djapo.be

Coverfoto © Shutterstock

Tekst bijlage 1
© Onze Natuur en
Mooimakers

Foto's bijlage 1
© Shutterstock

Foto's bijlage 2
© OVAM

Deze lesactiviteit kwam tot stand in opdracht
van en in samenwerking met **Mooimakers**.

 www.mooimakers.be

 facebook.com/mooimakers.be

 instagram.com/demooimakers

 linkedin.com/company/mooimakers

djapo

Vlaanderen
verbeelding werkt